

УДК 343.6

DOI <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i3.956>**В. Бібленко,**аспірант кафедри галузевого права
Херсонського державного університету

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ РОДОВОГО ОБ'ЄКТУ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ОСОБИ

Традиційно під об'єктом злочину розуміють сукупність охоронюваних кримінальним законом суспільних відносин, яким суспільно небезпечне діяння завдає реальну шкоду чи створює загрозу заподіяння такої шкоди [1; 2].

Причиною визнання суспільних відносин як об'єкта злочину став розвиток уявлень про те, що людину слід розглядати як члена суспільства, і шкода, заподіяна злочином окремому члену суспільства, заподіює шкоду всьому суспільству [3, с. 168].

Останнім часом намітився і деякий відхід від такого однозначного трактування поняття об'єкта злочину. Дослідники цієї проблеми розглядають об'єкт складу злочину як суспільні відносини (професори В.Я. Тацій, М.Й. Коржанський, М.І. Бажанов, В.О. Навроцький), як правовідносини (професор С.Я. Лихова), як соціально-значущі блага, цінності (професори П.С. Матишевський, Є.В. Фесенко, А.В. Наумов), як охоронюваний кримінальним законом порядок суспільних відносин (професори О.М. Костенко, П.П. Андрушко), як потерпілого від злочину в широкому розумінні (професори Г.П. Новосьолов, В.О. Туляков, І.Я. Козаченко) [4, с. 165].

Академік С.Б. Гавриш відзначає, що суспільні відносини або інші аналогічні філософські поняття не можуть виступати в якості об'єкта злочинів. Інша справа, що вони, виступаючи уявною моделлю, зліпком об'єктивних суспільних процесів на даний час, здатні дати більш глибоке уявлення, інформацію

про зміст соціальних зв'язків і протиріч, що існують у суспільстві [5, с. 13–14].

На наш погляд, проблематика визначення об'єкта злочину полягає в тому, що в пошуках універсального поняття дослідники йдуть в умоглядні теорії і тим самим створюють численні спори та дискусії. Так, після прийняття у 2001 році Кримінального кодексу України кримінально-правова доктрина України поступово коректується. Об'єкт злочину вже частіше, навіть прихильниками концепції суспільних відносин, визначається не тільки як суспільні відносини, але і як благо, якому злочином заподіюється реальна шкода або створюється погроза заподіяння такої шкоди [6, с. 89]. Професор А.А. Музика, виходячи із суспільної функції й службової ролі кримінального закону, уточнює, що кримінальний закон не тільки охороняє суспільні відносини, а разом із тим забезпечує можливість реалізації суспільних інтересів. А тому об'єкт злочину він визначає як забезпечену державою для суб'єктів суспільних відносин можливість певної поведінки або суспільного стану членів суспільства [7, с. 25].

У цілому ми позитивно ставимося до такого визначення об'єкта злочину. Особливо в тій частині, в якій мова йде щодо певної поведінки та суспільного стану суб'єктів відносин, що узгоджується з певними аспектами нашої проблематики. Разом із тим, як вже зазначалося, законодавець ніколи не користувався і не користується під час перерахування у відповідних статтях Кримінальних кодексів об'єктів

кримінально-правової охорони терміном «суспільні відносини». Так, відповідно до частини першої статті 1 КК України кримінальний закон розглядає в якості основного свого завдання правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання злочинам. І жодного слова про суспільні відносини. Така ж тенденція спостерігається у всьому змісті Кримінального кодексу України.

Для того щоб усунути виникле протиріччя між описом об'єкта в законі як певних соціальних цінностей та концепції про розгляд його як суспільних відносин, деякі вчені пропонують виділяти матеріальне та формальне визначення об'єкта. У «матеріальному» визначенні об'єкт завжди виступає як суспільні відносини. У «формальному» – об'єктом є те, чому злочинне посягання завдає або може завдати шкоди, або те, на що спрямований, на що посягає злочин [7, с. 25]. У зв'язку із цим було запропоновано розрізняти об'єкт правової охорони та об'єкт посягання [8, с. 138]. Так, дійсно, що всі представлені до цього концепції не є досконалими, і ми вважаємо за доцільне дотримуватися позиції професора Є.Л. Стрельцова, згідно з якою суспільні відносини, що перебували у сфері кримінального права, можуть виступати як об'єктом злочину, так і об'єктом кримінально-правової охорони [9, с. 81].

Суспільні відносини стають об'єктом кримінально-правової охорони відтоді, коли кримінальне право, яке покликано охороняти саме ці суспільні відносини, набуває чинності, тобто вони здобувають таку якість із того моменту, коли кримінальний закон взяв їх під свою охорону.

Поки немає злочинного посягання, суспільні відносини існують як об'єкт кримінально-правової охорони, а вже після вчинення злочину ці відносини

виступають як об'єкт злочину. Між об'єктом злочину і злочинним діянням існує, умовно говорячи, постійний зв'язок: поки немає злочину, злочинних дій – немає і об'єкта злочину, відбувається злочин – з'являється об'єкт цього злочину. Таким чином, об'єкт злочину – це суспільні відносини, охоронювані КК України, на які посягає злочинне діяння [9, с. 81].

У науці кримінального права найбільш поширеною є класифікація об'єктів злочину залежно від ступеня узагальнення суспільних відносин, охоронюваних кримінальним законом, на загальний, родовий, видовий та безпосередній об'єкти [2, с. 60]. Але, як стверджував професор Я.М. Брайнін, саме родовий, видовий та безпосередній об'єкти повинні розглядатися як підстава систематизації злочинів і відповідних кримінально-правових норм, у тому числі і злочинів, передбачених розділом V Кримінального кодексу України [10, с. 106].

Як відомо, загальним об'єктом злочинів згідно зі статтею 1 КК України виступає комплекс найбільш важливих, істотних суспільних відносин, які перебувають під охороною Кримінального кодексу: права і свободи людини та громадянина, власність, громадський порядок і громадська безпека, навколишнє середовище, конституційний лад України [11, с. 105].

Щодо родового об'єкта злочину для злочинів проти життя, то академік В.Я. Тацій наголошує, що «під родовим (груповим) об'єктом розуміють об'єкт, який охоплює певне коло тотожних чи однорідних за своєю соціальною і економічною сутністю суспільних відносин, які повинні охоронятися внаслідок цього єдиним комплексом взаємопов'язаних кримінально-правових норм» [11, с. 105].

Саме цю його властивість було покладено в основу побудови Особливої частини Кримінального кодексу, що дозволило законодавцю в цілому правильно об'єднати в межах одного розділу Кримінального кодексу норми,

уникнення розбіжностей слід було назвати «Злочини проти життя і здоров'я людини». Саме так називалася і Постанова Пленуму Верховного Суду України від 1 квітня 1994 року – «Про судову практику у справах про злочини проти життя і здоров'я людини» [20].

Стаття присвячена дослідженню поняття життя та здоров'я людини як об'єкта злочину. Здійснено огляд сучасних проблем конструювання даного об'єкта кримінально-правової охорони. Дається авторське розуміння життя та здоров'я як родового об'єкта злочинів, передбачених розділом II КК України. Законодавець ніколи не користувався і не користується під час перерахування у відповідних статтях Кримінальних кодексів об'єктів кримінально-правової охорони терміном «суспільні відносини». Для того щоб усунути виникле протиріччя між описом об'єкта в законі як певних соціальних цінностей та концепції про розгляд його як суспільних відносин, деякі вчені пропонують виділяти матеріальне та формальне визначення об'єкта. Суспільні відносини стають об'єктом кримінально-правової охорони відтоді, коли кримінальне право, яке покликано охороняти саме ці суспільні відносини, набуває чинності, тобто вони здобувають таку якість із того моменту, коли кримінальний закон взяв їх під свою охорону. Родовим об'єктом для злочинів розділу II Особливої частини Кримінального кодексу України є життя і здоров'я людини. Під час аналізу родового об'єкта злочинів проти життя суттєве значення має з'ясування співвідношення поняття «особа» і «людина». Поняття «людина» в нормах КК України означає фізичну особу, людину в біологічному значенні цього слова. При цьому КК України охороняє людину і як біологічну істоту, забороняючи посягання на життя, здоров'я, тілесну та статеву недоторканність, особисту

свободу, і як соціальну істоту, особистість – у цьому випадку забезпечується охорона честі та гідності, політичних, соціально-економічних та інших прав і свобод людини. Відповідний розділ Кримінального Кодексу для уникнення розбіжностей слід було назвати «Злочини проти життя і здоров'я людини».

Ключові слова: кримінальне право, родовий об'єкт злочину, життя, здоров'я людини.

Biblenko V. Issues of determining the general object of crimes against human life and health

The article is devoted to the study of the concept of life and health as an object of crime. A review of the current problems of designing this object of criminal law protection has been carried out. The author provides an understanding of life and health as a generic object of crime under Section II of the Criminal Code of Ukraine. The legislator has never used and does not use the term “public relations” when listing the objects of criminal law protection in the relevant articles of the Criminal Codes. In order to eliminate the contradiction that has arisen between the description of the object in the law as certain social values and the concept of considering it as social relations, some scientists propose to single out the material and formal definition of the object. Public relations become the object of criminal law protection when criminal law, designed to protect these particular public relations, comes into force, that is, they get such quality from the moment when the criminal law took them under their protection. Ancestral object for crimes of Section II of the Special Part of the Criminal Code of Ukraine is human life and health. In the analysis of the generic object of crimes against life, the clarification of the relationship between the concepts of “personality” and “person” is of great importance. The concept of

“man” in the norms of the Criminal Code of Ukraine means an individual, a person in the biological sense of the word. At the same time, the Criminal Code of Ukraine protects a person as a biological creature, prohibiting encroachment on life, health, bodily and sexual integrity, personal freedom, and as a social creature, personality – in this case protection of honor and dignity, political, socio-economic and other rights and human freedoms. The relevant section of the Criminal Code should be called “Crimes against human life and health”.

Key words: criminal law, generic object of crime, life, human health.

Література

1. Брайнін Я.М. Основні питання загального вчення про склад злочину. Київ : Видавництво Київського університету, 1964. 191 с.

2. Тацій В.Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві України : уавч. посібник. Харків : УкрЮА, 1994. 75 с.

3. Винокуров В.Н. Причины формирования концепции «объект преступления-общественные отношения» в теории отечественного уголовного права. Российский юридический журнал. 2009. № 5. С. 165–174.

4. Грищук В.К. Кримінальне право України: Загальна частина. Київ : Ін Юре, 2006. 568 с.

5. Гавриш С.Б. Теоретические предпосылки исследования объекта преступлений. Право и политика. 2000. № 11. С. 4–15.

6. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник для студентів юрид. спец. вищ. закладів освіти / Бажанов М.І. та ін. ; за ред. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. Київ-Харків : Юрінком Інтер-Право, 2001. 416 с.

7. Музика А.А. Відповідальність за злочини у сфері обігу наркотичних засобів. Київ : Логос, 1998. 324 с.

8. Курс уголовного права: Общая часть : учебник : в 2 т. / под ред.: Куз-

нецовой Н.Ф., Тяжкова И.М. Т. 1. Москва : Зерцало, 1999. 592 с.

9. Уголовное право Украины. Общая часть : учебник / Е.Н. Алиева и др. ; отв. ред Е.Л. Стрельцов. Харків : Одиссей, 2009. 344 с.

10. Брайнин Я.М. Уголовная ответственность и ее основание в советском уголовном праве. Москва : Юрид. лит., 1963. 275 с.

11. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / Ю.В. Баулін та ін. ; за ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. 4-е вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2010. 456 с.

12. Матузов Н.И. Личность. Права. Демократия: Теоретические проблемы субъективного права. Саратов : Изд-во Саратовского ун-та, 1972. 292 с.

13. Красиков А.Н. Уголовно-правовая охрана прав и свобод человека в России. Саратов : Полиграфист, 1996. 211 с.

14. Бородин С.В. Преступления против жизни : практическое пособие. Москва : Юрист, 1999. 356 с.

15. Касинюк Л.А. Основы конституционного права Украины. Харків : ТОВ «Одисей», 1997. 160 с.

16. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Бойко А.М. та ін. ; за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. 7-ме вид., переробл. та доповн. Київ : Юридична думка, 2010. 1288 с.

17. Коржанский Н.И. Квалификация следователем преступлений против личности и собственности : учебное пособие. Волгоград : Изд-во Волгогр. ВСШ МВД СССР, 1984. 60 с.

18. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / Ю.В. Баулін та ін. ; за ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. 4-те вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2010. 608 с.

19. Бородин С.В. Преступления против жизни. Санкт-Петербург : Издательство «Юридический центр Пресс», 2003. 467 с.

20. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я людини : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 1 квітня 1994 р. № 1. Бюлетень законодавства і юридичної практики України. 1995 р. № 1.

